

France Opeka, trubač v kraljevi gardi – 1935, Beograd

Marija Leskovec Kunstek

Prispevek je bil izvorno objavljen 3. 3. 2012 na <http://stareslike.cerknica.org>

Ob prihodu in prijavi v vojsko so vsakega vprašali po izobrazbi, znanju in veščinah. Tako je vsak dobil primerno zadolžitvev. France se je prijavil za trubača, kljub temu, da ni nikoli prej igral na noben instrument. Kaj hitro je osvojil potrebno znanje. Biti vojak kraljeve garde Kraljevine Jugoslavije ni bilo kar tako. Služiti kralju je bila čast, ki je doletela fante, ki so bili na naboru potrjeni prvič in imeli točno predpisane mere višine, teže, odličen vid in sluh.

»Ja, spominjam se, da je ata vedno poudarjal, da je bil kralj mladoleten, zato je vladal princ,« pove gospa Anica.

V času, ko je nosil uniformo kraljevega gardista, se je zvrstilo veliko dogodkov, med njimi tudi ta, ki ne sodi v zadolžitve gardista, a se ga je večkrat spominjal in nam ga je rad pripovedoval.

»Tomi je bil še majhen fantič in je potreboval pomoč. Bilo nas je več vojakov tam, a on je prišel do mene in sem fantku pomagal. No ja, on je bil še majhen, prstki tudi, knofki so se na trdo zapenjali, pa sva skupaj zapela reklček.«

Čas med obema vojnama je bil čas *kontrobanta*. Tako, kot veliko mladih fantov je bil tudi France udeležen pri tem prepovedanem in zelo tveganem zaslužku. Večinoma so fantje svoj denar »kokr je pršu, toku je tud šu«, na veliko zapili v gostilnah. On pa je imel svoje načrte. Pridno ga je zlagal na kupček in pred II. svetovno vojno kupil Hrenovo hišo v Podskrajniku.

Hrenov Slavko se tega prav dobro spominja:

»Oče je hišo prodal Opeku leta 1940. To se še dobro spominjam, ko so me kar v špampku nesli zjutraj dol po stopnicah, ko smo se selili. Takrat je bilo tudi dosti staro jugoslovanske vojske v Podskrajniku. Jaz sem bil star štiri leta.«

France se je po vojni poročil in ustvaril družino.

*Pripadniki gardne konjeniške enote v letnih uniformah. Levo spodaj leži France Opeka – Ribčev iz Dolenje vasi - Kraj: Beograd * Datum: 1935 * Avtor: neznan * Zbirka: Anica Žugelj*

Na sliki je France na levi, leži in s ponosom drži za vojaško trobento. "Gre za rog (bugle-horn), ki se uporablja za signaliziranje v vojski in pri lovu na lisice.

Ko sem v roke dobila to fotografijo je bilo o njej znano le to, da je na sliki France ter nekaj podatkov. Mene je zanimalo več, veliko več, zato sem zaprosila za pomoč Marijana F. Kranjca, generalmajorja v pokoju. Zelo hitro sem dobila izčrpen odgovor. Lahko bi izpisala le nekaj stavkov, a sem se odločila, da njegov zapis na straneh STARE SLIKE objavimo v celoti.

Gardne enote Vojske kraljevine

Jugoslavije – Garda VKJ

Marijan F. Kranjc

Že v starem veku so imeli kralji in vojskovodje svojo osebno (telesno) stražo. Prvo gardno enoto – konjeniško, je formiral turški emir Orhan (1326–62). V Evropi oz. Franciji je 1445 formirana t. i. Škotska garda, ki je pozneje preformirana v Narodno gardo. Vsaka država – vojska – je imela svojo gardo. Posebno je bila znana Rdeča garda v bivši Sovjetski zvezi, kakor tudi sedanja Narodna garda v ZDA, za turiste pa sta najbolj zanimivi švicarska in vatikanska garda.

Srbski knez Miloš je že 1829 ustanovil telesno stražo, ki jo je sestavljalo 73 mladeničev iz najboljših vaških družin, no, že od 1883 pa so srbski kralji formirali Kraljevo gardo jakosti pehotnega, nazadnje konjeniškega polka. Črnogorski knez Danilo (1851) je imel osebno stražo, ki jo je sestavljalo 100 najbolj hrabrih pripadnikov iz vseh črnogorskih plemen. Razumljivo je, da so gardne enote Vojske kraljevine SHS/Jugoslavije nadaljevale tradicije srbske vojske. Manj je znano, da je 1919–20 v Ljubljani lociran 3. bataljon Kraljeve garde, verjetno v »topniški vojašnici« ob sedanji Topniški ulici.

Gardne enote Vojske kraljevine Jugoslavije (VKJ) so bile elitne bojne enote. To pomeni, da niso bile namenjene samo za varovanje vrhovnega poveljnika – kralja, kraljeve hiše (doma), temveč predvsem za bojno delovanje na glavnem bojevališču in v odločilnih trenutkih za obstoj kraljevine. Zato je tudi razumljivo, da so bile gardne enote dobro organizirane, solidno oborožene in odlično usposobljene. Gardne enote VKJ so nadaljevale tradicije gardnih enot Srbske vojske, seveda pa jih znatno modernizirali. Na Dvoru, kraljevem domu, je posebna gardna častna enota, poleg nalog protokolarnega značaja, vršila stražno službo. To enoto so sestavljali posebno izbrani, postavni in zanesljivi vojaki.

Gardne enote so se razvijala postopno. Leta 1919 je organiziran pehotni polk s tremi detaširanimi bataljoni, da bi bila že 1924 formirana gardna divizija. Bila je sledeče sestave: konjeniška brigada (2 polka, vsak po 3 strelska bataljona in 1 strojnični eskadron), pehotni polk (4 bataljoni, strojnična četa in polkovna godba) in topniški polk (2 divizion, vsak po 2 bateriji), inženirska in avtomobilska četa, godba in druge manjše enote.

Veljali so posebni predpisi za sprejem vojakov v gardne enote, in sicer: da so zdravi, da niso iz epidemioloških krajev, da so iz poštenih in povsem zanesljivih družin (posebej so preverjali ali so starši ali sorodniki pripadniki prepovedane komunistične stranke), da so kmečki sinovi, da so primerne obnašanja in pismeni, da so primerno telesno razviti, najmanjše višine 172 cm in lepe zunanosti. Kraljeva garda je štela okrog 4.500

vojakov. Nabor se je vršil iz vseh jugoslovanskih krajev, največ iz vojnega okraja Kragujevac – 388, najmanj s Kosova – 80 »Arnautov«, itd. Ljubljansko vojaške okrožje je vsako leto regrutiralo 97 izbranih mladeničev. Verska pripadnost ni štela za izbor, pri vojaški prisegi pa so bili vojaki postrojeni v tri-štiri skupine: pravoslavci, katoliki, muslimani in ostali.

Vse gardne enote so bile v pogledu poveljevanja podrejene prvemu kraljevemu pribočniku, ta pa neposredno Kralju. Po letu 1932 je bila uvedena funkcija poveljnika garde, to pa je bil armadni general Petar Živković (1879–1947). Eden od kraljevih pribočnikov v obdobju 1937–1940 je bil pehotni polkovnik oz. brigadni general Linus Dekaneva (1884-?), Slovenec, Maistrov borec. Ne gre pa pozabiti, da je bil general Rudolf Maister imenovan za častnega pribočnika Kralja Aleksandra Karadjordjevića, kar je bilo veliko priznanje prvemu slovenskemu generalu. Malo je znano, da je bil polkovnik Pogačnik iz Škofja Loke dolgoletni pribočnik kraljice Marije, soproge kralja Aleksandra.

Gardne enote JLA, bolj znane kot »Titova garda«, so se razvile iz Spremljevalnega bataljona Vrhovnega štaba NOV Jugoslavije. Častnemu gardnemu bataljonu je poveljeval tudi slovenski major Silvo Turk, pozneje polkovnik.

Slovarček:

- *kontroband*: prepovedan prenos blaga čez mejo
- *reklc*: kratek moški suknjič
- *kokr je pršu, toku je tud šu*: kakor je prišel, tako je tudi odšel.
- *komanda*: ukaz, povelje
- *špampk*: otroška posteljica s stranicami, ki so se odpirale
- *trubač*: trobentač

Viri:

- Alojz Slavko Hren
- Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju, <http://users.volja.net/marijankr/>
- SSKJ
- Bojan Štefančič
- Anica Žugelj, rojena Opeka
- Wikipedia – Peter Karadjordjevič
- Mile Bjelajac, *Vojska Kraljevine SHS/Jugoslavije 1922–1935*, Beograd, 1994;
- *Vojne enciklopedije*, Beograd, 1960
- in drugi viri